

Популарна плаќена у готову.

Privredno - kulturne
Matiće
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja preplata za našu državu 40 din., za Ameriku 2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din. Članovi Matice dobivaju list besplatno. Primjerak 1 din.

GLAS

Шибеник, 1. Јануара 1931.
БРОЈ 89. ГОДИНА III.

Vlasnik »Privredno-kulturna Matica« za sjever. Dalmaciju
Уредник Dr. NIKOLA SUBOTIĆ
Уредништво и управа — Улица Božidara Petranovića 16
Телефон br. 63. — Број чек. računa 38.242.

p 186/68
Izlazi Četvrtkom.

Привредно - културне
Матице
за Сјев. Далмацију

Диоба опћинских добара

Како се веди по писању нашег „Гласа“, у појединим случајевима покреће се питање што скорије диобе опћинског некретног имања. Оно већ постепено, али стално почиње да занима и шире кругове. И премда живимо у доба организације колективног рада и концентрације снага, без бојазни да би имали такав рад, ми овде истичемо корист, која би се постигла, кад бисе у нас провела диоба опћинских добара. Нашим опћинама стављене су у дужност многе социјалне функције, које се у задње доба још и повећавају. Али свакако једна од главних брига опћина мора да се састоји у економском побољшању опћинара, које се по селима не може ни замислiti, док се не повећа продукција земљишта. Продукција пак земљишта може да се повећа тек онда, када чељаде посједујеовољно земље и када умије да га обрађује, како га подучава искуство, а упућује знаност. Наш тежак, односно мали посједник у сјев. Далмацији представља, да се послужимо ријеткима научењака Масарика, — једну количину снаге која је господарски на први мах ситна, али социјално врло потребна и корисна. Његово благочање зависи од материјалног одржавања и равнотеже у расподјели земљишта, где сваки поједини крај има своје различности и особине.

Намисао о подјели опћинске имовине у Далмацији не потјече из новијег доба. Она је била утврђена законом бивше Аустрије још од год. 1875, а у том смислу доцније законом днеша 7. 6. 1883. године проширења је на читаву половину Монархије (Цислитаву). У том смислу у неким покрајинама била су установљена и повјеренства за диобу заједничких и опћинских добара.

У Далмацији овај закон предупредило је подијељено мишљење. Стога и само провађање било је лагано и незнатно. Противници дине истицали су да би тиме у брдовитим предјелима имале штете понажише опћине, које би биле оштећене губитком пореза штаварине, који сачињава знатан извор прихода. Поред тога главног разлога било је и других од мање важности, као н. пр. штета, коју би благо претрпило, када би му се ограничила паша и појефтиње земље, која би тиме насталла, када би сиромах човек добио свој дис, којим би се окористио. Присташе диобе тврдили су напротив, поглавито, да би се диобом међу опћинаре повећала знатна површина обрађене земље, а тијем умножила и продукција. Оно, што би опћинама било одузето од штаварине, сасвим је незнатно према порезу, који би власници морали да плаќају држави и опћинама у виду приеза. Овај би износ приреза био

куд и камо већи и кориснији опћини од штаварине, при чијој наплати имућнији са благом и стоком врло често успевају да прокриумчаре са бројем глава, док сиромах са ограничним бројем, треба да плати тачно према броју глава које посједује. Насупрот оних, који су се жалили да би се диобом ограничила паша блага, истицало се, како би пашом на сопственом простору траја расла троструко више, него у опћинској дутини, где свак пасе хода и гази људска нога и благо. Отуда на опћ. пашњацима нећеш видjeti шуме, у правом смислу. Ту нестаје и грана громовитих за гориво, а некомли брста за стоку и попашу. Тамо проклијена из обрштених жила мукњава трава, несласна и слабо пробављива.

Рачунајући површину и пространство Далмације, које је израчунато прије 1918. год, јер других статистичких података за сада немамо, процистиче да на становништво од округлих 650.000 душа има простора у земљишту 1.283.000 хектара. Одбив површину, коју запремају цесте, неплодна земљишта, зграде, остало би земљишта, које се може употребити за рад 1.254.000 хект. По овим бројкама неупућено чељаде има потпuno разлога да мисли, како с толиком замашном количином земљишта, прама таком малом броју становништва, доходак са земљишту мора бити не самоовољно издашан за прехрану; него још и у тајкој мјери обилат, да се даде извести и распродати оно, што је сувише. У ствари то је само једно привијење или утварење, јер осим вина и нешто уља, Далмација није у стању ни приближivo да покрије себе живежним намирницама, а још мање да их извози.

Привијење које се показује тако обилато у бројкама, а незнатно у стварности, састоји се у томе, што од свега земљишта, што се даде обрађивати, само је 267.000 хектара употребљено за обраду. Гајеви, шикаре, или мало грмље запремају 381 хиљада хектара. Преостала површинај скоро половина цјелокупног земљишта, од 594 хиљаде хектара сами су пашњаци. Одбив од ових пашњака приватне својине, у броју од 163 хиљада хектара, сав преостали дио површине пашњака, у износу од 46 посто читаве површине, или округло 431 хиљада хектара, власништве је опћина те сачињавају једну врло велику сопственост звану: Опћинска добра.

Од нарочите је важности по наше економске прилике сазнати и ује-рити се, у којем се стању одушава ова наша општа својина, о којој смо тек нешто срменули односно пашњака. Премда постоји закон, који заштићује свачију својину, пак и оп-

штинску имовину, у погледу ове, као по неком утврђеном обичају стеченом навиком и укорењене нарави, дух разоравања упропашћује општинску својину, или је навлаш противзаконито разним измаџима присваја себи. Уопште могли бисмо са гледишта културе казати, да је васпитање нашег друштва у погледу чувања опште својине отежано у толико, да се приказује разорно и неприступне материјалној култури.

Провађањем диобе опћинског земљишта нестало би оних бескристичних и дуготрајних парниччења најирије између појединих опћина која код нас нијесу ријетка, а где се сваје и препирке често претварају у тучњаву с једне и друге стране. Престале би кавге и мржње између програмичних села једних

с другим. Саме опћине избавиле би се оних многоbroјних и тугаљивих тужба појединих сељана ради измака оних, који навлаш хоће да се користе опћинским посједом измичује своје земљиште у опћинско.

Што се тиче начина подјеле земљишта, очевидно је да би се разложитом диобом по врсти и вриједности, била правична и да би се њоме показао пут економском преобразовању нашег села. Тијем би се повећала барем троструко производња у привреди и у размаку кратког времена, наш човјек који има смисла за рад, претворио би оне пусте данас необраћене пашњаке, без вриједности у њиве оранице, ливаде, бујне гајеве, воћњаке пак и маслинаре.

Давило Петрановић.

Sprovodenje agrar. zakona u Primorskoj banovini

Sprovodenje agrarne reforme u našoj banovini nalazi se u pripremnoj fazi. Što se tiče određivanja zemljišta koja se imaju proglašiti gradilištima ili kupalištima, općine u cijeloj banovini sakupljaju podatke, koje postepeno šalju banovinskoj upravi, a ova će imati da uputi konkretan predlog ministarstvu poljoprivrede, koje će definitivno odrediti takova zemljišta, koja su određena za gradilišta, a koja za kupališta. Prema § 48 zakona o likvidaciji agrarne reforme, zemljišta koja će biti proglašena kao gradilišta ili kupališta, biće izuzeta od općih odredaba, u toliko što će se odnosna zemljišta u vrijednosti podijeliti između vlasnika i obrađivača, u koliko se oni drugačije ne bi sporazumjeli.

U isto vrijeme sakupljaju se podaci da bi se odredile stalne cijene za pojedine razrede unutar granica predviđenih u § 14. zakona o agrarnoj reformi, koji se tiče procjene zemljišta, a posao prikupljanja podataka vrše sreski agronomi, na svojim redovnim obilascima odnosnog sreza. Kad se završi ova prva pripremna laza, i kad se utvrdi tačno stanje kategorija u koje spadaju zemljišta, prećice se na daljnje izvršenje zakona. Ministar finansija na predlog odjeljenja katastra i državnih dobara i na osnovu odredbe iz § 39 zakona o likvidaciji agrarnih odnosa na području bivše pokrajine Dalmacije od 29. oktobra 1930. g. i § 38 naredbe broj 67.100 od 22. novembra 1930. g. o sprovodenju napred spomenutog zakona riješio je da katastarske uprave na području ranije Dalmacije, a na traženje zemljoradnika zainteresovanih na likvidaciji agrarnih odnosa po zakonu, izdaju besplatno prepise katastralnih posjedničkih listova, izvode iz posjedničkih listova i izvake pojedinih parcela.

Једна епизода из предратног задругарства

Po zlu сјећању у мозак ми се добро урезао један случај из мого задругарства, па није згорег изнijети га млађим да виде каквим смо мукама и незгодама радили на моралном и материјалном унапређењу свога народа.

Назад 25 година са неколико првака у Клинском Пољу, послије претходне припреме од 4-5 година, основао сам „Српску земљорадничку задругу“ у том селу, која данданашњи реди на добро оног драгог ми народа, што с поносом спомињем. Честити и родољубиви лист „Приједник“, који је онда излазио у Загребу, често је доносио паметне чланке и поуке нама Србима да не испуштамо из шака ни педља српске земље и да радимо на унапређењу привреде преко задругарства и ми смо онда схватили да ћемо тим биље и лепше дочекати вријеме нашег ваксрса, што се забиља и оставило 1918. год. кад су бијели

орлови дошли к нама и ми се здружили с маком Србијом. И само се зна да су аустријске власти у сваком нашем кораку, макар био и привредни, назирале велеиздају и наш покрет нијесу гледале лијепим оком.

Послије неколико мјесеци нашег задружног рада једног дана то ти месец у посјете са далматинског најмјесништва из Задра пољопривредног референта, савјетника Зотија са још неколико чиновника да прогледају задружно пословање. Прекошиљају се и прогледали што сам год имао у каси. И књиге и списе и новац, једном ријечи све, и најпослије лист по лист превртали су по књигама. Сјетио сам се чега се тиче. Мислила су господа наћи каквих велеиздајничких списа, али су оиштили покујена носа!

Може бити да ће садашњи нараштај рећи: „онда било, сад се спомињало“, али мени је циљ да упрем

прстом баш младим учитељима с каквим смо ми мукама и запрекама радили на подизању кредитног задругарства. Какве су горчине прожадили осим мене у ово вријеме по којни патриота Спаче Кнежевић, пок. Описим Поповић, прото Крстосић, учитељ Кутлача, покојни Всјин Бачко и многи други у Сјеверној Далмацији, сувишно је о том говорити! Све власти биле су нам противне, а ми смо великим љубављу и енергијом успјели и што је год био на нас већи душмански прати-

сак, наша се је воља у националном раду кријепила и снажила. А што видим сада? Националне државне власти уносе знатне суме у своje буџете за помоћ и оснивање задруга, а не видим да се код нас оне множе, па је стога жељети да на том млади учитељи пријесу својски и пораде, а учитељске школе да их припреме и улију им љубав за тај важни посао, па ћemo се ми стари веселити да ћemo имати у задругарству достојне замјенике.

C. C., учитељ

Podizanje našeg voćarstva

— Najrentabilnija naša poljoprivredna grana na koju treba обратити највећу pažnju. —

Proizvodnja žitarica već nekoliko godina ne isplaćuje zemljoradniku čak ni uloženi trud i kapital. Zbog toga svi oni čija su polja bila zasijana pšenicom i kukuruzom preživljuju sada vrlo mučne dane. A što je najgore, niko ne zna dokle ovo može trajati

Međutim, voćarstvo je od uvijek osiguravalo našoj poljskoj privredi vrlo lijepe dohotke. Naša sirova i suva šljiva, naše jabuke su već odavno poznate, cijenjene i tražene na najvažnijim evropskim tržištima. Tako, samo za posljedna tri mjeseca ove godine, u toku avgusta, septembra i oktobra izvezeno je iz naše zemlje 78.722 tone svježeg voća (bez grožđa) u vrijednosti od 211.873.806 dinara. To su vrlo lijepe svote novaca, koje su unesene u naše voćarske krajeve. Utvrđeno je da su pojedini rezovi uzeli milionske sume za svježe voće u toku ove jeseni. A neki voćari su samo za jabuke dobili više nego što im vrijedi danas zemlja koju imaju.

Stvarno, prirodni uslovi su vrlo povoljni za naprednu voćarsku proizvodnju u najvećem dijelu naše kraljevine; za proizvodnju plodova odlične kakvoće koji s uspjehom izdržavaju utakmicu u glavnim evropskim potrošačkim centrima. Međutim, ovaj dar prirode, ovo veliko preim秉stvo, mi nismo do sada iskoristili u dovoljnoj mjeri.

U našoj zemlji nema dovoljno voćaka. Mi nemamo ni toliko koliko bi bilo potrebno u normalnim prilikama da se podmiri domaća potrošnja. A u interesu je zdrave ishrane našeg naroda da voće dobije što veće mjesto na trpezi svake porodice. Voće se ne smije i dalje smatrati kao jelo za djecu, kao nešto što je sasvim spo-

redno u ljudskoj ishrani, kao kakav lukšuz, jer ono pored svoje hranljive vrijednosti sadrži i značajne količine zvješnjih materija (vitamina) koji imaju vrlo snažan uticaj u opšte na pravilan razvoj čovječjeg organizma.

U našim voćarskim krajevima preovlađuju i podesna mjesta i ediljni položaji za najnapredniju voćnu proizvodnju. Treba ih samo iskoristiti. Nauka i praksa utvrdile su da za voćke jedino nisu dobra posna, pjeskovita, zbijena, glinasta i jako krečna zemlja, kao i ona previše vlažna i previše suva. Isto tako se i suviše plitka zemljišta ne mogu iskoristiti za voćke. Utvrđeno je takođe da se na blagim obroncima dobijaju plodovi bolje kakvoće, uslijed jačeg djejstva sunčane svjetlosti, dok se u ravnicama dobije više, postizava se veći prinos, uslijed plodnijeg tla. Uz to, južni položaji su uposte u voćarstvu najpodesniji. Tu je sazrijevanje potpunije, te su plodovi i sladi i mirisljiviji. Ali na tim položajima postoji opasnost od poznih proljećnih mrazeva. I istočni položaji su odlični, naročito za kruške. Ali i tu voće mogu stradati od projecićih mrazeva. Položaji okrenuti sjeveru mogu se iskoristiti za sađenje jabuka, šljiva i oporih odlika krušaka, i to samo u toplijim krajevima. A najmanje su podesni zapadni položaji, naročito u predjelima u kojima vlada kontinentalna klima (sa velikim mrazima zimi i velikom topotom ljeti). Vjetroviti položaji su takođe nepodesni.

Današnje naše voće su po kakvoći vrlo nejednake vrijednosti, čak na žalost preovlađuju sorte lošije kakvoće, koje teško nalaze produ i na domaćem tržištu a o nekom izvodu ne može biti ni pomena. Zbog

toga se sada, prilikom obnavljanja starih i podizanja novih voćnjaka, mora otkloniti taj nedostatak.

Od sorata jabuka koje su već do sad stekle lijep glas kod stranog a i domaćeg potrošača, a pri tom lijepo uspijevaju kod nas, treba razmnožavati: budimku, tetovku, kolačarku, voskoviču, Baumanovu renetu, Ribstonskog pening, kanadsku renetu, zlatnu englesku parmenku, francusku kožarku, lijepu boskotsku renetu, rumenu ljepocvjetku (Belle fleur), londonski pening, ontario, šampanjsku renetu i rajske bobovec. Od krušaka prvenstveno gajiti druardonku, angulemku,

kaluderku, arapku, kleržovu, dilovu i domaću vodenjaču, pastrmku i kajzerku.

Voće se moraju njegovati. Moraju se osigurati izobilna ishrana po godnim dubrenjem. Moraju se štititi od napada štetočina i bolesti. Svi potrebeni savjeti i tome mogu se dobiti od državnih i banskih poljoprivrednih oglednih ustanova.

Voće se kod nas ponajčešće i rđavo zbira, zbog čega mnogo strada. Najzad, i trgovina sa voćem kod nas nije još dovoljno organizovana. Na sortiranje i pakovanje mora se обратитi najobzbiljnija pažnja.

Iz „Politike“

Odgajivanje naše živine

U prvoj godini, prepostavimo 1931. zadružna će nabaviti 400 jaja u najsigurnijem uzgojnom dobru. Od njih će dobiti 100 dobitih kokica i 140 komada živine za meso, prepostavljajući da će samo 60% jaja biti oplodeno.

Od ovih 100 kokica može se dobiti u januaru i februaru oko 1600 dobitih jaja. Od njih će se izleti 400 dobitih ranih kokica i 560 grla za meso. Od ovih 400 kokica već proljećem 1932. godine 130 mogu se prodati zvdrugama, a ostalih 270 će ostati u zadružnom jatu. Osim 1600 jaja za priplod zadružna će u 1932. imati još 10.900 astalskih jaja. Jeseni 1932. godine od 100 kokošaka koje su bile u jatu uzeće se 50 za uzgoj, a ostalih 50 prodaće se kao živina za meso. U slijedećoj 1933. godini zadružna od 270 kokošaka dobije u januaru i februaru 4000 za priplod od kojih će izleti 1600 kokica koje će biti date zadružarima, a ostalih 1400 izlegnutih grla biće astalska živina. Osim toga 270 kokošaka zadružnog jata će snijeti 29.800 astalskih jaja, poslije čega će biti prodati kao astalska živina. Od onih 50 kokošaka koje je zadružna odabrala za uzgoj 1932. godine ona će početi sabirati jaja za priplod kada kokoške budu dvije godine stare, to jest u januaru-martu 1933. Sa izleganjem iz ovih jaja ne treba se žriti, pošto su izleženi pilići namjeni ne za nošenje već za uzgoj i od njih se ne traži rano nošenje. Zbog toga jaja od ovih 50 kokošaka će se izlegati do 25. marta 1932. i zadružna će blti u stanju da pokupi 1080 jaja. Od ovih će se izleti (25%) 270 kokica i 378 komada živine za meso. Osim toga 50 uzgojenih kokošaka će snijeti još 3920 astalskih jaja.

i opijačka državnu kasu, a drugi ostavlju francuske oficire i vojnike u neprijateljskim rukama i ode u Drniš da pobuni tamošnje pandure. Tako Gerstorff zauze Vrliku, 28. aprila. Međutim i desno krilo austrijske vojske spusti se kroz velebitske klance na dalmatinsko zemljiste. Major Šljivaric uđe u Obrovac, kapetan Nović u Ervenik i Žegar, a kapetan Boršić u Starigrad pod Velebitom. Na taj način, skoro bez otpora, austrijske čete zeuze obale rijeke Zrmanje, od Kravljeg Broda do mora. Malo za tím austrijski odred zaposje Kaštel Venier i u nekoliko mahova izbišečak do Islam-a.

Da osigura ugrožene komunikacije sa Zadrom i naročito da privuče što više neprijateljskih snaga na tu stranu, general Marmont uputi na austrijsko desno krilo Soyez-ovu brigadu, a malo zatim maće i cijelu vojsku s namerom da udari na Kravljeg Brod. Souyezova brigada imala je još i taj cilj, da očisti lijevu obalu Zrmanje od

neprijatelja i stoga jakim odredima napade njegove čete u Obrovcu i Žegaru, ali bez uspjeha. Šta više, Austrijanci u tim borbama zarobiše cijelu četu francuskih vojnika, četiri viša oficira i komandanta bataljona Jardet-a. Desno krilo svoje vojske Marmont uputi preko Roškog slapa prema Miljkinoj Glavici da zapriječi eventualno napredovanje lijevog austrijskog krila iz Vrlike, a centar prema selima Radučiću i Padenama. Manevriranje francuske vojske bilo je tako brzo i vješto, da su Austrijanci tek u zadnji čas prozreli Marmontov plan. Stoga Stojčević brže bolje prikupi sve raspoložive čete i rasporedi ih na poziciju kod Kravljeg Broda i Priviča.

U zoru 30 aprila francuske pretstraže otvorile vatru na Austrijance

oko kamenog mosta. Ubrzo se razvija žestoka bitka s promjenjivom srećom

za obje strane. Napad je često zamjenjivao protunapad s bajonetama.

U isti mah penjale su se čete Soyez-

ove brigade uz obronke Debelog Br-

Bitke u sливу Zrmanje

1809 godine

II.

Poslije izvedene koncentracije, austrijska vojska, 20. aprila 1809, ostavi Gračac. U noći između 26. i 27. aprila pređe dalmatinsku granicu u tri kolone. General Stojčević na čelu centralnoga i glavnog dijela vojske zauze Prvić i zaposjede kameni most na okuci Zrmanje kod Kravljeg Broda — kao ključ čitave pozicije. Lijevi krilo pod komandom kapetana Gerstorfa, pojačano dalmatinskom dobrovoljačkom legijom koju su vodili Marko Vučemilović-Barzilo i pop Vojnović, iz Drenovca provali preko Strmice i Golubića u Kninsku i Cetinsku Krajinu. Francuski garnizon u Vrlici sastoji se od jednog bataljona pandura i od nekoliko francuskih vojnika sa osam of cira. Na glas o približavanju austrijske vojske jedan dio pandura pređe otvoreno na stranu Austrijanaca

Takvim radem će se ići i dalje. Svake godine zadruga će davati zadrugarima 1000 kokica zamjenjujući sve kokoške koje su završile prvu sezonu nošenja. Osim toga zadruga će svake godine prodavati 33.720 astalskih jaja, 1778 astalskog podmlatka i 270 košaka i imaće uvihek 50 kokošaka za uzgoj mjenjanjući ih svake dvije godine.

G. Bajkov računa da ukupni rashodi ovakve zadruge mogu iznijeti 46.500 dinara, a prihodi 80.760 dinara, što će reći da se predviđa prihod od 34.260 dinara ili 33 po sto od uloženog kapitala.

Stočarske zadruge

Za uspješno izvođenje odgajivačkog posla u predjelima gdje preovladaju mala seoska imanja ispod deset hektara obično stočar sam nije u mogućnosti da drži dovoljno priplodnog materijala. Kako držanje bikova i pastuva, pa i drugih muških grla sitne stoke, zahtijeva veće izdatke, pribjegava se u naprednom stočarstvu osnivanju stočarskih zadruga.

Najobičniji i najprostiji njihov obim sastoji se u zajedničkoj nabavci muškog priplodnog grla. U drugom redu stočarske zadruge vode računa o porijeklu pojedinih grla tako da je uvihek mogućno odabrati ono što je najbolje.

Treba napomenuti da je stočarstvo u Švajcarskoj dostiglo svoju sadašnju visinu jedino pomoću svojih stočarskih zadruga. Nema razloga da i naši napredni stočari ne podu za Švajcarima.

M. P.

Proizvodnja ranog povrća i rasada

Svi poljoprivrednici znaju da su cijene povrća s proljeća visoke, te s toga treba da se potruđe, da povrće proizvedu što je moguće ranije. Ovo je naročito važno za one poljoprivrednike, koji imaju malo zemlje i koji stanuju u blizini varoši. Pored toga da bi se moglo povrće dobiti i u toku ljeta što ranije, potrebno je proizvesti rasad od povrća, koji će stići za rasanjanje povrća na otvorenom polju, čim to vrijeme dozvoli. Ali proizvodnja ranog povrća i rasada nije moguća na otvorenom polju, ujedno hladnoće, već su za to potrebne naročite instalacije. Najprostije instalacije za proizvodnju ranog povrća i rasada, koje može svaki poljoprivrednik sam napraviti, jesu tople lijehe (gredice).

Tople lijehe nisu ništa drugo do čelvrtasti ramovi od dasaka ili betona, ukopani u zemlju na dubini, od 50-70 cm, dužine 4-8 m. a i više; širine 1-1.20 m., kod kojih su južne strane za 15-20 cm. niže od sjevernih. Ovi ramovi pokrivaju se stakletom.

Prije nego što se pristupi građenju lija treba izabratati mjesto gdje će se one podići. Najbolje je trole lijehe podizati na ocjeditim i jugu okrenutim mjestima, a pri tom zaštićenim od hladnih vjetrova, naročito sjevernih. Kao najpogodnija mjesta za trole lijehe jesu južne strane građevina. U slučaju da nema podesnih mjesta iza građevina, onda se zaštita toplih lijeha može izvesti i vještačkim putem — pravljenjem popleta od pluća ili naspom od zemlje.

Pošto se sagrade trole lijehe — onda se u januaru ili februaru mjesecu pristupa punjenju toplih lijeha. Trole lijehe se pune stajskim dubretom. Najbolje dubre za punjenje toplih lijeha jeste konjsko dubre, ali se u nedostaku ovoga mogu upotrebiti i ostale vrste stočnog dubreta. Dubre za punjenje toplih lijeha treba da je sveže (nezgorelo). Zgorelo dubre nije dobro za punjenje lijeha, jer ne može da razvija topotlu. Pri punjenju toplih lijeha treba dubre dobro nabijati — da bi se sprječio pridojazak vazduha, a time i naglo sagorijevanje dubreta. U trole lijehe treba staviti 40-50 cm. debo sloj dubreta, a iz nad ovoga 10-11 cm. rastresite i plodne — dubrevite zemlje. Pošto se napuni lijeha, onda se pokriva staklenim ramovima, a ako je velika hladnoća još i daskama, asurama, šašom, naročito preko noći. — Kada se razvije dovoljno (15-20°C) topote treba onda pristupiti sijanju sjemena povrća.

U slučaju da dubre ne može da zgorijeva, a time i da proizvode potrebnu topotlu, onda zgorijevanje dubreta treba počiniti vještačkim putem. Vještačko posticanje stajskog dubreta na zgorijevanje postiže se mjestimičnim zatrpanjem ugrijanog kamena, cigle ili komada od kreča.

PRIVREDNE BILJEŠKE

Svaki poljoprivrednik treba da predi krunu na vačkama u cilju da ostri suve grane, kao i one koje su suvišne ili koje smetaju drugima.

Sve se voćke ne proređuju u jedno isto vrijeme. Jabuka, kruška i đunjka se proređuju u jesen; šljiva, trešnja, breskva, kajsija i orah se ne proređuju u jesen već u proljeće, jer su ove voćke osjetljive prema jesenjoj sjeći.

je. U toj prvoj bitci pretrpešće i Francuzi i Austrijanci osjetljive i skoro podjednake gubitke u mrtvima, ranjenim i zarobljenim koji su iznosili po nekoliko stotina na svakoj strani. Niti Francuzi uspiješe da istisnu Austrijance iz slike Zrmanje, niti Austrijanci potukoste Francuze.

Još istog dana 30 aprila u večer, Marmont je doznao da je italijansku vojsku vicekralja Eugenija kod Sacile pobijedio nadvojvoda Ivan, zapovednik južne austrijske vojske. Time je Marmont izgubio nadu da bi se, i u slučaju pobjede nad neprijateljem, mogao progurati preko Hrvatske i sjediniti s italijanskim vojskom. Stoga je odredio da odmah prekine ratovanje i da sačeka povoljnije prilike. 1. maja francuska vojska se povuće s bojišta u četiri kolone: jedna prema Kninu i Drnišu a ostale tri preko Radučića i Kistanja u Ostrovicu, odakle opet jedna ode u Zadar, a druga u Skradin. Na taj način francuske čete raspoređiće se na liniji Zadar, Zemunik, Ben-

kovac, Ostrovica, Bribir, Skradin. Austrijanci takođe povukuće prednje čete i ostaće na svojim pozicijama u sливu Zrmanje. Oni su se nalazili u vrlo ne-povoljnim prilikama. Još od početka rata bili su slabo snabdjeveni naročito u životnim namirnicama. Oskudica im se povećala, kada su dobili pojeganja u „Landwehr-u“, jer te nove čete nijesu imale ni hrane, ni cdjeće, ni obuće. 30 aprila snijeg je zatrpaо sve velebitske klance i prolaze, a kola s hransom iz Gospicu mogla su se jedva kretati naprijed radi rđava vremena. Zbog svega toga Austrijanci nemilo operušaše Bukovicu, dio Kotara, Kniinsku i Cetinjsku Krajinu. Oni oduzeće narodu i ono stoke i hrane što su mu Francuzi dotle bili ostavili. U to teško vrijeme dosta postradaše i naši manastiri Krka i Krupa. Na mnogim mjestima, osobito po Bukovici obje vojske još isjekoše i velike kompleksne šume (na pr. u Laškovici).

(Svršiće se)

M. Ležaić.

Zakon o zdravstvenim zadrugama

Pokret zdravstvenog zadrugarstva kod nas se širi. O tome nam svjedoči prošlogodišnje podizanje mnogih zadržavnih zdravstvenih ustanova po našim selima.

Naše zdravstveno zadrugarstvo ima širok program. Zadržava i zdravstvena propaganda su osnova za uspjeh i širenje zdravstvenog zadrugarstva, na čelu s uspjehom radi Savez zdravstvenih zadruga putem javnih predavanja, za koja su iskoriscavane prilike na svakoj manifestaciji i svečanosti u selu.

Pored podizanja i čuvanja narodnog zdravlja radi se u pokretu zdravstvenog zadrugarstva na asanaciji sela uopšte. Taj rad je počeo u okolini sela Slavkovice i sada je proširen na području desetine zdravstvenih zadruga. Podizanjem modernih betonskih dubrišta, stočnih staja, vodovoda, javnih česama i tako dalje upotpunjava se zadatak zdravstvenih zadruga. Ovaj rad biće produžen docnije na kuće za stanovanje zadrugara i na poljoprivredne zgrade.

Zdravstveno zadrugarstvo je pokušaj za podizanje našeg sela. Ne može se poreći da je pokušaj uspio. Zato postoji opravданa nuda da će se pokret i proširiti. Pored moralne pomoći zdravstveno zadrugarstvo uživa i stalnu materijalnu pomoći od Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja, koje svake godine unosi u svoj budžet 450.000 dinara za Savez zdravstvenih zadruga. Ono daje i lijekove zadrugama u vrednosti oko 300.000 dinara. I toj pomoći ima se zahvaliti, što je zdravstveno zadrugarstvo u početku postiglo dobre rezultate.

Za ovakav rad Savezu zdravstvenih zadruga bilo je potrebno ovlašćenje i ono mu je dato donošenjem zakona o zdravstvenim zadrugama, koji je N. V. Kralj potpisao.

Po ovom zakonu zdravstvene zadruge osnivaju se radi unapređenja narodnog zdravlja i one mogu osnovati, graditi i uređivati zdravstvene ustanove, postavljati zadržavne ljekare, sestre, pomoćnice, babice i drugo potrebno stručno osoblje. Preko zadržavnih ljekara i ustanova mogu liječiti besplatno ili pod posebnim uslovima svoje članove, osnivati i držati zadržavne apotekе, zatim preduzimati radove na asanacijama u mjestima i na području gdje postoje.

Apotekе zdravstvenih zadruga smatraju se priručnim i po jednoj odredbi zakona o apotekama zadruge nisu mogle držati priručne apotekе, ako se u mjestu osnuje javna apoteka. Sada je to zamijenjeno. Po zakonu o zdravstvenim zadrugama ako u mjestu zdravstvene apotekе postoji javna apoteka, tada priručna apoteka zdravstvene zadruge može izdavati lijekove samo članovima zadruge.

Zdravstvenim zadrugama mogu se odobravati beskamatni zajmovi prema odredbama i pod uslovima propisanim zakonom o pomoći za asanaciju sela.

Zatim se u zakonu predviđa nadležnost Saveza zdravstvenih zadruga, čije je sjedište u Beogradu. Nadzor nad Savezom vodi ministar socijalne politike i narodnog zdravlja, a neposredni nadzor nad radom zdravstvenih zadruga vrše banske uprave preko svojih stručnih organa.

Savez prima stalnu državnu pomoć, koja se unosi u budžet Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja.

U članu koji govori o zabrani rada zadrugi ustanovljeno je da će se ta

rad zabraniti, ako nadzorni orga ni putu utvrde, da je njezin rad protivau zakonu o zdravstvenim zadrugama a Odluke o ovome donosi ban.

Uputstva i objašnjenje za izvršenje o vrg zikora, propisće pravilnicama ministar socijalne politike i narodnog zdravlja po saslušanju Glavnog sanitetskog savjeta.

O poljskim miševima

O poljskim miševima često se piše i govori, ali im to ni najmanje ne smeta da iz godine u godinu nanose sve veće štete, naročito u plodnim ravnicama sjevernoga dijela naše države. Pa i ove godine, ne bude li samo dosta kiše s jeseni, izgubićemo sve ozime usjeve u mnogim krajevima, a ostane li i zima suva, zaraženim krajevima prijeti čitava katastrofa, jer su njive, a naročito lucerišta, prosti izrivena od mišjih rupa, i već sada je muhar na mnogim mjestima od njih uništen.

Blage i suve zime, i uopšte sušne godine, kao što su ove posljedne, neobično su povoljne za množenje štetočina, dok su im kiše i magle vrlo nepovoljne, jer proizvajaju u njih razne bolesti, poglavito jednu vrstu mišjeg tifusa.

Poljski miševi se neobično brzo množe i nekoliko parova, koji mogu promaći neopaženi, dovoljni su da zaže, čitavu njivu, pošto se od svakog, u toku godine, izleže do 360 pa i do 500 potomaka. A o štetu koju miševi nanose nije potrebno ni govoriti, kada se zna da samo jedan miš uništi u toku godine do 20 i po kilograma pšenice, ili oko 11 kila zelene hrane.

Protiv miševa preporučuju se razna sredstva, ali uvihek ili su u pitanju opasni otrovi, koje pojedinci ne mogu nabaviti, ili su sredstva od slabe korišćene.

Inače česta obrada zaražene zemlje daje vrlo dobre rezultate. Naročito je važno jesenje oranje, jer su tada miševi u grupama, u svojim gnijezdima, i naoružani brezovim metlama, a uzimajući i pse u pomoći, veliki dio od njih možemo potući. Pri svemu tom ostaju miševi čija se gnijezda nalaze ivicom njiva, sa strane jendeka itd., na mjestima koja se ne obradjuju; i oni su dovoljni da nanovo zaraže njive. Ove miševe moramo potrovati, i u krajevima oko Velikog Bečkereka, prema pričanju poljoprivrednog referenta, postignuti su dobiti rezultati pri trovanju miševa, sa tijestom napravljenim od zasladienog brašna i uranije zelenila. Ovaj lako izvodljiv način suzbijanja trebalo bi što prije ispitati i primjeniti ga svuda, da bi se spasio opasnosti koja nam prijeti.

Cesto se govori o uništavanju poljskih miševa, pomoći bacila naročito mišjeg tifusa, ali sličan posao morao bi se povjeriti naročito laboratoriji i stručnom ljudstvu, kašto je slučaj u drugim zemljama. P. V.

Cvjetanje voćaka

U pojedinim voćarskim krajevima, uslijed topote u ovom mjesecu počelo je listanje i cvjetanje raznih voćaka. Ovo nije uzelio širih razmjera, već sa voćke na voćku, a obično kod šljive i bajama.

Ovo je jedna vremenska nepogoda protiv koje se poljoprivrednici ne mogu sa uspjehom boriti, te je beskorisno ma šta preduzimati, a izvjesne preduzete mјere mogu čak naškoditi.

Ova rana vegetacija je češća kod mladih voćaka, na lakšim zemljama u južnim položajima, a vidjeće se i izvan ovih.

Како се вјенчавају младићи и дјевојке у разним страницама свијета

— У неколико ријечи. —

У сјеверној Африци дјевојку води њен вјереник у свој пустинјски шатор, на окићеној деви (камили). Свадбена свечаност траје неколико дана.

Јевреји у Палестини жене се тако, да се младенци поставе пред свештеника који налије чашу вина и даје је вјереницима. Кад ови до-дирну чашу устима, свештеник очита молитву, а младожења пита младу: „Хоћеш ли бити моја по закону Мојсија и Израиља?“ — Кад вјереница потврди да хоће, вјенчање је тиме готово.

Код народа Екоја у Африци вјереник мора неколико година да ради код родитеља вјереничних, и да им даје разне поклоне. Кад је све извршио онда доноси дјевојци знак и документат да је он њезин муж.

У Јужној Африци вриједност жене цијени се по главама стоке: дјевојка из боље породице стоји пет комада, а дјевојка из обичне породице стоји четири и мање комада рогате марве.

У Азији постоји велика разноликост женидбених обичаја. Код већине Хиндуса главни дио вјенчаних обреда састоји се из везивања руку свијеном марамом или меком светом травом. Нека племена полијевају младенце водом; нека опет донесу куваног пиричика (народно јело) у који младенци умоче прсте и једни друго три пута их стављају у уста.

У Индокини родитељи жене и удавају своју дјецу још док су малена, тако да тамо има удовица сва маса, које своје мужеве ни поизнавале нијесу, а која још ни говорити не знаду.

У Тибету вјереник у прошњу иде са својим оцем. Пред кућом дјевојке чекају њени родитељи. Ту пред кућом проговори младожењин отац дјевојчиним. Ако се споразумију онда момак дјевојци утисне на чело грудву масла, а тако и дјевојка њemu па је тиме женидба — готова.

У Кини се вјеридба сматра готово женидба. Ако вјереник умре, вјереница постаје удовицом, и ако нијесу били вјенчани ни уајети.

У Јапану женидба нема никаквог вјерског церемонијала. Вјереник дође дјевојци касно ноћу у кућу. Ту га дочека проводница са три разне чаше вина. Пошто младенци окусе вино — постају муж и жена. Проводница добива награду за сваки закључени брак.

У Аустралији отац изводи дјевојку на сеоски трг, наоружавши се копљем и штитом. Кад се искупије коме ће да даде своју кћер. Ако се црна љепотица успротиви да пође за онога што јој га отац сдабра, отац је неколико пута одалами копљем преко леђа, па је даје ономе за кога је сама ољвела. Овај тога часа постаје њен муж. Да би пред свима доказао, како је женидба готова, давати и он па млатне своју младу неколико пута и — све у реду.

Preplatnike koji ne prime u redu list molimo da nas odmah izvijeste da znađemo uči u trag do koga je krivica.

Na trgu se prodaju ljudska bića

Opšte je vjerovanje да је продавanje i kupovanje ljudi žalosna pojava, која спада u daleki mirak srednjeg vijeka. Međutim, to nije tako: u samoj Mekiji, u svetom gradu Muslimana, prodaju se i danas robovi oba pola. Trgovina robljem raširena je, osim toga, skoro u cijeloj Africi, u Kini, Indiji i jednom dijelu ostale Azije.

U Mekiji, roblje se prodaje u jednoj staroj ulici. U izvjesno i određeno vrijeme, pred starim kućama, sjede muškarci i žene. Većina ih je crne kože, ali do deset poređanih Afričanaca sjede po dva i tri Arabljanina, pa i sami građani Mekije. Doba obilja bijednika kreće se od 8 do 50 godina.

Robovi na prodaju obučeni su u poderane košulje od lana. Žene nose „nanule“ na nogama. Na glavi im je pokrivač, zvan „malaja“. Prodavac, sopstvenik objašnjava da obično ženske staje 50 sterlinga, ljestvice najviše 80. Muška roba je jeftinija.

Kupci su trgovci iz Mekije i okoline. Koran zabranjuje ropstvo, ali na jednom mjestu kaže da je Alahu najmilije djelo otkupljenje roba. Znači da ropstvo dopušta kao „nužno зло“. Mora se priznati da poličaj robova kod muslimanskih naroda, posebno kod Arabljanina i Etiopljana, nije idav. Kod drugih vjera i naroda, njihov život je očajan.

Robovima dva razna pola slobodno je da se žene; njihova djeca su takođe robovi. Jedan rob može, u Mekiji da ima dvije žene. Slobodan čovjek, po Koranu, može da ima četiri žene, i priležnica koliko može da kupi i izdržava. Ako ropkinja zanese sa gazu dom, on je dužan da joj da slobodu.

Mnogi muslimanski studenti, koji dolaze u Meku, da proučavaju Koran zbor siromaštva uzimaju ropkinje za žene. Ovakva žena ostaje, zajedno sa djecom vlasništvo svoga starog gospodara. Njen muž nema nikakva prava, ni vlasti nad njom.

Djeca ropkinje ne mogu se kupiti na javnom tržištu. Postoji u Arabiji naročita vrsta posrednika, specijalizovanih u poslu, radi čega bi u Evropi išli na robiju. Oni „bolju robu“, plasiraju kod bogataša, koji su uvijek spremni, da za svoj harem kupelijepu djevojku. Robovi koji se izvode na pijace, većinom su lijepi robovi. Mladoturci, u Arabiji pokušali su da ukinu ropstvo, ali nisu uspjeli. Sultan Heddžasa, Ibi Saud, ugovernor s Engleskom vezan je da radi na ukidanju ropstva. Međutim, Ibi Saud dosada, nije ništa preduzeo u tome pravcu.

Potajna trgovina robljem vodi se i u Fezu, glavnem gradu Maroka. U Indiji, na ostrvu Lakadive, prodavaju se, povremeno, žene, na javnom trgu. Cijena je: 20 do 40 sterlinga. Najbolji su kupci — Kinezi. U posljednje doba, jedan kineski oficir, kupio je za svoga generala 300 žena, dovedenih na sajam.

Otava kao stočna hrana

Drugi otkos trava i djetelina zove se otava. Vrijednost otave je različita. Dobro sređena otava je odlična hrana za mlađu stoku, naročito za telad i jagnjad. Ako je otava košena pri povoljnem vremenu i ako je na vrijeme svezana, svarljivija je i hranljivija od sijena. Otava koju uhvati kiša gubi vrlo mnogo od svojih dobrih svojstava. Poklisa otava vrlo teško se suši i prema tome brzo se kvari. Pokvarena otava je opasna za stoku i ne treba je davati.

Kiseo kupus

Kiseo kupus je hrana skoro najomiljenija na našem selu. Nema kuće u selu koja ne kiseli kupus za domaću potrošnju, i to se u apsolutnoj većini slučajeva kiseli kupus u glavicama. Međutim za naše selo bi bilo mnogo praktičnije pripremanje kupusa ribanca i to iz ovih razloga: kupus ribanac zauzima manje sudova, iskoristi se svako parče kupusa, čistoća je nesravnjeno bolja i to do posljednjeg parčeta, kupus se bolje čuva i duže u proljeće zadrži svoju svježinu. Ovi razlozi nisu za potcenjivanje i poljoprivrednicima se preporučuju.

Evo najglavnih savjeta kako će se spraviti kupus ribanac: Glavica kupusa se očisti od spoljnih prljavih listova, otsiječe se na dvije polovine i u jednom poluburetu se izriba — izkriža pomoću naročitog rendela za kupus koji se u svakoj gvoždarskoj radnji može kupiti. Zatim se spremi i dobro očisti jedno bure odadnjeno sa jedne strane. Na dno tog bureta se pospe sitne soli za 2-3 milimetara debljine, a preko soli iskrizani kupus, pa opet drugi sloj soli, pa kupus i tako redom dok se bure ne napuni. Da kupus dobije prijatnu aromu mijesha se sa kupusom biber u zrnu, lorber i srnevlje venje (kleke). Na 50 kilograma kupusa daje se 1 k. soli, 200 grama biberna, 200 grama venje i 50 listića lorbera; bure treba da je od 200 litara.

Kupus treba nabijati što jače kavim teškim drvenim maljem ali ne udarati da se kupus ne bi drobio. Kad se bure napuni pokriti ga čistim platnom i pritisknuti kamenom od 50 kg. težine. Kupus treba da ogreze u rasko. Na slavinu, za vremena na vrijeme, pretočiti. Za vrijeme pretakanja izvjesnu količinu rasola zamjeniti slanim vodom. Poslije dvadeset dana jednu trećinu rasola odvaliti a na mjesto nje dodati slane vode. Nastaje vrijeđenje poslije nekoliko dana; poslije mjesec dana kupus se može trošiti. Za vrijeme trošenja uzimati kupus samo sa površne a ne iz dubljih slojeva. Novo hrastovo bure nije dobro za kiseo kupus.

Jedan važan posao u voćnjaku

Mnogobrojni insekti koji u toku vegetacije žive na voćkama u jesen se spuštaju u zrno stabla i sklanjavaju u zemlju da prezime. Da se njihovo utamanjivanje izvrši što potpunije treba insekte u zemlji uništiti, jer bi se u proljeće opet peli uz voćku i tako bi se zaraza stalno ponavljala.

Razna sretstva koja se upotrebljavaju protiv insekata na kruni voćke, teško se mogu primjeniti protiv njih u zemlji, jer bi to škodilo mlađim životinjama. Da se ipak insekti u zemlji oko žila uništite treba preduzeti slijedeće: Zemlju oko voćaka, u širini od jedan metar, razgrnuti i rasturiti negašenog kreča oko četvrt kilograma na voćku, pa ga opet istom zemljom zatrpati. Ovom se postiže više koristi: uništavaju se insekti, voćke se dubre krećom a narcito ako je zemlja beskrečna, rastrese se zemlja te vlaga lakše u zemlju silazi i, nazad, rastresanjem zemlje se izvjestan broj insekata izbacuje na površinu.

Ovaj posao se ne mora vršiti svake godine, ali ako je voćka počela da slabiti u porastu i prinosu, treba pored ostalih mjeru preduzeti i ovo.

Prijatelji širite „Glas“

Napredna sela

U selu Radošićima, u sredu studenog osvećena je u nedjelju nova školska zgrada Pomoć su dale država i banovine, ali su najviše materijalnih žrtava podnijeli sami seljaci.

Prije kratkog vremena osvećena je druga školska zgrada u Donjoj Jošanici u sredu deževskom. Vrijedni učitelj g. Drago Mihajlović uveo je u školu električno osvjetljenje, zatim radio i bioskop što je nesumnjivo veliki napredak specijalno u ovom kraju.

Koja kokoška nosi najviše jaja

Nastojanja Ministarstva poljoprivrede na unapređenju živinarstva, posljednje godine pokazali su vidne uspjehe. Pored organizovanih selekcijskih zadruga, podignuti su mnogobrojni moderni privatni živinarnici.

Radu pojedinih živinarskih zadruga posvećivana je velika pažnja. Tako je Ministarstvo obilno potpomoglo izložbu Somborske živinarske zadruge, koja je pored toga priredila i konkurs nosivosti. Veliko-bečkerečka selekcija živinarska zadruga, međutim, uskoro će organizovati u većem stilu konkurs nosivosti. Biće izdvojen u naročite živinarnike izvjestan broj živine plemenitih rasa i zadržana 100 dana. Za to vrijeme pored vršenja svakodnevne kontrole nosivosti, istovremeno će se voditi i stalni račun o svima izdaticima za hranu i njegu. Na ovaj način, po završnom konkursu, dobice se tačna slika najproduktivnijeg stabla živine.

Ovaj konkurs nosivosti biće podzvaničnom kontrolom, tako da će dobijeni rezultati biti potpuno tačni.

Ako u jajetu ima krvi

Ako se u unutrašnjosti jajeta primjeti malo krvi, najčešće je uzrok u tome što je kokoš odviše oštro hranjena. Hranu tada treba izmjeniti i davati što više zelenih hrane. Ako bi kokoška i poslije toga nosila krvava jaja, treba je zaklati jer su joj svakako povrijeđeni unutrašnji organi.

JAVNA ZAHVALA

Cmatramo za dužnost da i ovim putem iskajemo topulu blagodarnost svima srodnicima, prijateljima i znanicima, koji su ma na koji начин саучествovali с нама у превeličoj нашој жалosti за preminulom našom majkom.

MILICOM.

Osobitu pak blagodarnost dugujemo Gg. D-ru Urošu Desnici, profesoru Nikanoru Raketiću, te Ivi Ćeļenku i njegovo plemenitoj gospođi, koji su nas za vrijeme bolesti premile pokojnice poхаđali i u najtežim часовима tještili i bili nam na pomoći.

Xvala svima prijateljima iz mesta, te Novigrada, Obrovca, Benkovca i Smilčića, koji su u spriječili učestvovali, vijenčima i čvijećem okitili i do groba ispratili našu premljenu pokojnicu.

Xvala i braću okolnim sveštenicima, koji na tujini glas dođoše da nam iskajaju bratsku ljubav i saslušanje, a prema pokojnicu duboko poštovanje, opojavši je i isprativši je do groba.

Xvala svima i od Boža plata.

Islam, 22 XII. 1930.

Za obitelj поч. Milice ud. Sinobad: Sini pop MIRKO.

NOVOST MRARDA — ŠPENK

MIRKO ČIĆA — Zastupnik